

Skal skal sette fisken ut

Ikke igjen?

Fornuftig bestandsforvaltning forutsetter «både og». Vi ser nærmere på når, hvor, og ikke minst hvordan du skal gjenutsette fisk.

Terje Bomann-Larsen
Tekst og foto

Fisken skal tilbake! Meldingen kom spontant fra en av mine facebookvenner da jeg sist sommer la ut bilde av min datter med en steindød 8 hektos ørret.

Ha, ha! – fyren har jo ikke peiling! kommenterte avkommet kontant, og var ferdig med saken. Det kunne jeg også vært, men fordi han representerer et økende antall sportsfiskere som nærmest hevder gjenutsetting som en ufravikelig lov, gir uttalelsen grunnlag for ettertanke.

Ingrids fisk var et skoleeksempel på et tilfelle der gjenutsetting ville vært helt feil. Vannet den ble fanget i gir ingen naturlige gytemuligheter for ørret, og all fisk i vannet er båret opp på våre egne rygger og satt ut som ensomrig settefisk. Dette har vi så langt gjort hvert fjerde år, og etter tre-fire år er fisken interessant både som sportsfisk og mat. Da høster vi etter beste evne, men kun med flu-

INGRIDS TØRRFLUEPERS: En fisk som av alle gode grunner burde høstes og fortæres.

estang, så uttaket kan være mellom null og fem individer i året. Med sine 800 gram fordelt på 44 cm var Ingrids fisk en som klart hadde bikket middagshøyden, og ikke lenger var i toppkondisjon. Men selv om den var på retur, var den fortsatt en fin matfisk, så at den skulle gjenutsettes for kanskje å rekke å jafse i seg noen av fjorårets settefisk før den gikk til død og forråtnelse ville altså vært dobbelt meningsløst.

«SATTE DU'N UT IGJEN?»

Spørsmålet ble stilt i vantrø av en nybakt fluefisker da jeg returnerte en halvannen kilos sjøørrethunn etter en ganske lett match i ytre Oslofjord. Fisken var i dårlig kondisjon etter endt oppdrag i gytebekken, og kjapt vurdert som uegnet til menneskefode. Kompisen kunne være enig i at den ikke ville vært noen pryd på bordet, men for ham et stort trofé. Om jeg hadde sett det på samme måten, kunne jeg ha plukket fram mobilen og knipset et bilde, men uansett: Fisk som ikke skal spises, skal ut, med mindre reglene sier noe annet, eller den vil være til åpenbar skade for bestandsutviklingen. Og siden digital teknologi har gjort det

HALVBRUN: Denne «augusthakan» er midt i fargeskiftet, men fortsatt en flott matfisk. Hadde det vært en hunn i samme stadium, ville den blitt satt ut igjen.

mulig for alle og en hver å sikre bevis for egen dyktighet, koker det hele ned til dette: Når bør vi høste, og når bør vi sette fisken tilbake som et tiltak i bestandsforvaltningen?

Der det finnes regler, er disse stort sett laget på sportsfiskets premisser, og skal selvsagt følges. I velregulerte ørretelver er hensikten som oftest å sikre fiskeopplevelser i form av et hyggelig antall fisk av minneverdig størrelse. Dette er et produkt stadig flere er villig til å betale godt for, og med stort press blir det nødvendig å frede de største eksemplarene. Men de fredes ikke bare for å kunne fiskes på flere ganger: De skal også

bringe sine «storfiskgener» videre, og gjerne også holde bestanden av småfisk nede. Til dette får de hjelp av regelverk som åpner for uttak av mindre fisk. Men der alle lojalt gjenutsetter de store, «synes» det ofte mot ideen om å tynne ut de små. Vi vet at for mange individer betyr dårligere vekst, men når vi jakter opplevelser og ikke mat, er det enklere å hive ut igjen steikefisen enn å ta vare på den. Også her har saken to sider: Noen fisker skal ut igjen, mens andre bør avlives!

LAKSEKVOTER

I lakselver er fang og slipp, kombinert med trange kvoter, i første rekke et middel til å sikre gytebestanden. I noen er tiltakene en forutsetning for i det hele tatt å åpne for fiske der stammen skal gjenoppbygges etter gyroinfeksjon, surhet

e.l. Foruten antall, forholder reglene seg gjerne til størrelse og kjønn, først og fremst for å verne stor hunnfisk. Der slike er freddet, skal de ut igjen uansett. Det er ikke opp til deg eller andre å vurdere fiskens tilstand og sjanse til overlevelse. Annerledes blir det når det handler om kvotefisk. For stammen er en fisk som overlever og gyter klart mer verd enn en som går tilbake til det store kretsløpet som biomasse. Fisk tåler en del, men når en fisk har vært sluttkjørt i sommervarm elv, og i tillegg kanskje blør fra fra gjellene, er det bedre at den fyller døgnkvoten enn at du setter den ut og fortsetter. Mindre viktig enn elvas temperatur og eventuelle krokskader er laksens farge.

UT IGJEN: Denne blanke hunnlaksen skal returneres og må behandles forsiktig. Kroken løsnes mens fisken holdes mest mulig i vannet. (Foto: Per Bomann-Larsen)

Mange hisser seg opp over petri brødre som kakker høstbrun fisk i hodet, men for bestandens ve og vel er en nygått, sølvblank junilaks akkurat like mye verd. Den eneste fornuftige grunnen til å gjenutsette brun fisk framfor en blank, er at den ikke har samme kvalitet som mat. Dette gjelder særlig hunnfisken. Utover i august kan den fortsatt være ganske blank, og se rund og fin ut. Men når den åpnes og rognen velter ut, er bukveggene som oftest skuffende slunkne, og du innser at den heller burde vært på gyte-plassen enn på middagbordet.

IKKE VÆR GRÄDIG

Avlivning eller gjenutsetting har ikke noe som helst med

PØLSE I SLAKTETIDA: En stor harr vender tilbake til Glomma, fordi jeg ikke hadde mulighet til å ta vare på fangsten, og fisk som ikke skal brukes til mat, skal slippes tilbake. Noen betydning for bestandsutviklingen får den neppe.

etikett å gjøre – det handler kun om bestandsforvaltning. Det er helt legitimt å drepe fisk, og løfter vi blikket et øyeblikk opp fra vår hjemlige kulp, er det mer betenkelig å la være. I en overbefolket verden der mat er et knapphetsgode, og menneskeskapte klimaendringer gjør vondt verre, er det knapt mulig å forsvare at norsk villfisk kun skal være kilde til rekreasjon og fornøyelse. All lovlig matfisk skal du derfor spise med den beste samvittighet, og du skal ikke la deg plukke på nesen av en fundamentalist som velger importert biff framfor selvfanger fisk. Skal du spise grønnere, må du nesten gå med saueuene på utmarksbeite.

Men du kan ta matfisken med omtanke og magemål. Ta det du og din familie spiser opp innen rimelig tid. Kaster du gammel fisk fra fryseren på vårparten, har du vært for grådig. En som fisker og får mye, vil kanskje gjenutsette de fleste, mens den som bare lander noen få, kan avlive dem med god samvittighet. Ta fortrinnsvis matfisk fra bestander som tåler, eller sågar trenger, beskatning, og avliv fisk med små sjanser til å overleve.

ALENE BETYR DU INGENTING

Vi har et ansvar for å ta vare på fiskebestandene samtidig som vi utnytter en viktig ressurs. Om vi er smarte, gjør vi begge deler på en måte som gir maksimal glede og kommersiell utnyttelse av sportsfisket. Der det ikke finnes regler utover det tradisjonelle minstemålet, er det lite den enkelte sportsfisker kan bidra med. Hvor fisken er satt ut som liten, er minstemålet helt på sin plass, men i vann med gode gytemuligheter fungerer det negativt for alle som heller vil ha store enn mange fisker. I de aller fleste norske vann, er dessuten presset fra sportsfiskere altfor lavt til at vi har noen som helst påvirkning. Bare i små tjern kan en enkelt, eller en liten gruppe sportsfiskeres uttak innfluere på bestandens sammensetning og størrelse. Det finnes eksempler på slike små hemmeligheter der en liten gruppe entusiaster praktiserer utstrakt fang og slipp på stor ørret, med stor suksess. På den andre siden finnes også korte fang og slipp-strekninger i store elver uten vandringshindre der virkningen synes minimal. Begrenset område og et relativt stort fisketrykk er altså en forutsetning, og ved de aller fleste norske fiskevann har det ingen som helst betydning om du slår i hjel fisken eller setter den pent tilbake.

GJØR DET ORDENTLIG

Men skal du sette fisk tilbake, skal du også gi den best mulig sjanse til å overleve. Dessverre er det mye stygt å se når det gjelder behandling av fisk, og ikke bare fra glade amatører. Også «proffer» viser en oppsiktsvekkende mangel på kunnskap, og eksponerer den fra tid til annen på riskdekkende TV i beste sendetid. Det er ingen unnskyldning for at ikke du skal gjøre det riktig:

1 Unngå helst å praktisere fang og slipp av laksefisk ved vanntemperatur over 15 grader. Høyere temperatur kan gi fisken problemer med oksygenopptaket når den skal hente seg inn igjen.

2 Kjør fisken raskt og effektivt. Å fiske lett er morsomt og effektivt, men utstyret må være såpass dimensjonert at du har kommando over fisken, ikke omvendt. Må fortommen være så tynn, eller kan du gå opp en dimensjon? Mothakeløs krok er alltid en fordel.

3 Om mulig, bruk håv med dypt, finmasket og knuteløst nett. Må du taile fisken, så gjør det med naken, våt hånd, og uten å løfte fisken helt ut av vannet. Styr den til en plass som egner seg for krokløsning og evt. fotografering. Om den får sprelle i løse lufta, kan ryggraden skades.

4 Fisken skal helst ikke ut av vannet. Fotografering skjer best ved at en annen tar et par raske bilder, men er du alene, kan du legge fisken på vått underlag i vannkanten mens du fisker fram mobilen og trykker på utløseren.

5 Fingrene unna gjellene! Gjellene er lette å gripe tak i når en stor fisk skal håndteres, men det er dødsynd. En liten blødning fra et stikk i kjeften er neppe dødelig, men skade på gjellene er kritisk. Fisk skal løftes med maksimal støtte for innvoller og ryggrad, som her.